

राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेअंतर्गत स्वयंसेवी/
सेवाभावी संस्था मार्फत गाई म्हशींमध्ये
शेतकऱ्यांच्या दारात कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा
उपलब्ध करून देणे बाबत...

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक- संकीर्ण - २००९/प्र.क्र.३२२/पदुम-४
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : १२ ऑगस्ट, २०१०

- वाचा : १) कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग शासन निर्णय
क्रमांक- संकीर्ण - २००९ / प्र.क्र.३२२ / पदुम-४ दिनांक १६ एप्रिल, २०१०
२) शासन शुद्धिपत्रक समक्रमांक दिनांक १७ एप्रिल, २०१०
३) शासन शुद्धिपत्रक समक्रमांक दिनांक २१ एप्रिल, २०१०
४) शासन शुद्धिपत्रक समक्रमांक दिनांक १७ मे, २०१०
५) शासन शुद्धिपत्रक समक्रमांक दिनांक ३ जुलै, २०१०
६) शासन निर्णय, क्रमांक:संकीर्ण-२००९/प्र.क्र.३२२/पदुम-४, दि.२०.६.२००९.
७) आयुक्त, पशुसंवर्धन यांचे पत्र क्र.एफवायपी-११ (०९)/६०९/२००९/पसं-६, दि.२.१.२०१०
८) आयुक्त, पशुसंवर्धन यांचे पत्र क्र.एफवायपी-११ (०९)/सी.आर.५१४/राकृवियो-२०१०/पसं-६,
दि.७.४.२०१०

प्रस्तावना :

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभागाच्या वाचा-१ येथील शासन निर्णयात, शासन शुद्धिपत्रक, दि.१७.४.२०१०, २१.४.२०१०, १७.५.२०१० आणि ३.७.२०१० अन्वये काही सुधारणा करण्यात आलेल्या आहेत. तसेच शासन निर्णय, क्र.एलव्हीएस-२०१०/प्र.क्र.१९८/पदुम-४, दि.१४.५.२०१० अन्वये राज्यातील गुरांच्या पैदाशीचे धोरण विहीत करण्यात आले असल्याने वाचा येथे नमूद केलेले १ ते ५ येथील शासन निर्णय व शासन शुद्धिपत्रक अधिक्रमीत करून खालीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय :

११ व्या पंचवार्षिक योजनेच्या सन २०१०-११ ते २०११-१२ या कालावधीत राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेअंतर्गत स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांमार्फत गाई / म्हशींमध्ये शेतकऱ्यांच्या दारात कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा उपलब्ध करून देणे या योजनेस संदर्भित क्रमांक ६ अन्वये प्रशासकीय मंजूरी प्रदान करण्यात आलेली आहे तसेच आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी संदर्भ क्र.८ येथील आदेशान्वये या योजनेस तांत्रिक मंजूरी प्रदान केलेली आहे.

२. संदर्भ क्र.७ नुसार राज्यातील विविध विभागासाठी बायफ, पुणे आणि जे.के.ट्रस्ट, ठाणे यांनी कृत्रिम रेतना पासून प्रति वासरू निर्मितीसाठी सादर केलेल्या खालील प्रमाणे दरांना याद्वारे शासनाची मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

क्र.	विभागाचे नांव	स्वयंसेवी/ सेवाभावी संस्थेचे नांव	अंतर्भूत जिल्हे	प्रति वासरू निर्मितीसाठी मान्य केलेले दर
१.	औरंगाबाद विभाग	जे.के. ट्रस्ट, ठाणे	परभणी आणि बीड	रु १८००/-
		बायफ, पुणे	जालना आणि औरंगाबाद	रु १८००/-
२.	लातूर विभाग	जे.के. ट्रस्ट, ठाणे	लातूर, उस्मानाबाद, नांदेड व हिंगोली	रु २०००/-
३.	नाशिक विभाग	जे.के. ट्रस्ट, ठाणे	नंदूरबार, धुळे आणि जळगांव	रु २०००/-
४.	अमरावती विभाग	बायफ, पुणे	अमरावती, यवतमाळ, बुलढाणा, अकोला व वाशिम	रु १८००/-
५.	नागपूर विभाग	जे.के. ट्रस्ट, ठाणे	नागपूर, वर्धा, भंडारा, गडचिरोली, चंद्रपूर व गोंदिया	रु ३०००/-
६.	मुंबई विभाग	जे.के. ट्रस्ट, ठाणे	ठाणे, रायगड, रत्नागिरी व सिंधुदुर्ग	रु ३०००/-

३. आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी एम.आर.सेक किंवा इतर संस्थेशी तात्काळ संपर्क साधून राज्यातील सर्व तालुक्यांचे नकाशे तयार करून प्रजननक्षम गाई / म्हशींच्या संख्येनुसार गावे निश्चित करावी व कोण कोणत्या गावात शासनाच्या पशुवैद्यकीय संस्थेमार्फत, पशुवैद्यक पदवि / पदविकाधारक सेवादात्यांमार्फत व स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्था मार्फत कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा उपलब्ध करून दिल्या जातील याचा आराखडा तयार करावा व त्या अनुषंगाने केंद्र शासनाकडून राष्ट्रीय कृषि विकास योजने अंतर्गत या कार्यक्रमासाठी मंजूर केलेला निधी व उपलब्ध होणा-या निधीच्या अधिन राहून पशुवैद्यक पदवि / पदविकाधारक सेवादाता तसेच स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांची किती केंद्रे स्थापन करावयाची हे निश्चित करावे.

४. या योजनेचे सनियंत्रण अधिकारी आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे हे रहातील तर योजनेचे अंमलबजावणी अधिकारी मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, अकोला हे असतील.

५. सेवाभावी संस्थांनी कृत्रिम रेतन केंद्रांच्या स्थापनेसाठी मूलभूत सोई सुविधे पोटी अग्रीम रकमेची मागणी केल्यास राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेच्या कालावधीसाठी प्रति केंद्रासाठी देण्यात आलेल्या संकरीत वासरे निर्मितीच्या लक्ष्यांका प्रमाणे त्यांना देय रकमेच्या ३० टक्केच्या मर्यादेत अग्रीम देण्यात यावा

६. आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी इच्छापत्रे मागवित असताना त्यामध्ये नमूद केलेल्या अटी व शर्ती, प्रस्तुत शासन निर्णयात नमूद केलेल्या बाबी, केंद्र शासनाच्या या संदर्भातील मार्गदर्शक सुचना तसेच योजनेच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी आवश्यक बाबींचा समावेश करून आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी बायफ व जे.के.ट्रस्ट या स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांसमवेत सामंजस्य करार (MOU) करावा.

७. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांनी कृत्रिम रेतना पोटी विदर्भातील शेतकरी आत्महत्याग्रस्त अकोला, अमरावती, बुलढाणा, वाशिम, यवतमाळ आणि वर्धा या जिल्ह्यात शासन निर्णय क्र.एलव्हीएस-१००७/ प्र.क्र.१५९ / पदुम-४, दि. १७ फेब्रुवारी, २०१० अन्वये प्रति कृत्रिम रेतन फक्त रु १/- नोंदणी शुल्क याप्रमाणे मा. पंतप्रधान विशेष पॅकेजची अंमलबजावणी असेपर्यंत म्हणजेच दि. ३०.०९.२०११ पर्यंत सेवाशुल्क आकारणी करावी व त्याचा भरणा आयुक्त पशुसंवर्धन यांच्या सुचनेप्रमाणे पशुसंवर्धन विभागामार्फत शासन कोषागारात करण्यात यावा. राज्याच्या उर्वरित भागात शासन निर्णय क्र.एआयएस-१००५ / प्र.क्र.५५३ / पदुम - ४, दि. १७ एप्रिल, २००६ अन्वये शेतकऱ्याकडून जमा केलेल्या (रु २०+१ = २१/-) सेवाशुल्का पैकी रु २०/- चा भरणा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, अकोला यांचेकडे व रु १/- चा भरणा आयुक्त पशुसंवर्धन यांच्या सुचनेप्रमाणे पशुसंवर्धन विभागामार्फत शासन कोषागारात करण्यात यावा.

८. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांना शासन निर्णय क्रमांक एलव्हीएस - २०१० / प्र.क्र. १९८ / पदुम-४ दि. १४ मे २०१० अन्वये विहित केलेल्या शासनाच्या पैदाशीचे धोरणानुसार कृत्रिम रेतन कार्य करणे बंधनकारक राहिल.

९. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्था ज्या संस्थेकडून कृत्रिम रेतन कार्यासाठी गोठित रेत मात्रा खरेदी करणार आहेत त्या संस्थेतील वळुंची वंशावळी आयुक्त पशुसंवर्धन तसेच मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, अकोला यांनी उपलब्ध करून घ्यावी व या कार्यक्रमांतर्गत उच्च वंशावळीच्या वळुंच्या गोठित रेत मात्रांचा वापर होईल असे पहावे.

१०. कृत्रिम रेतनासाठी आवश्यक असलेल्या सर्व बाबींची खरेदी केंद्र शासनाच्या स्टॅंडर्ड ऑपरेटिंग प्रोसिजर (SOP) अंतर्गत विहित केलेल्या मार्गदर्शक तत्वानुसार करण्यात यावी.

११. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांकडून केलेल्या कृत्रिम रेतना पासून जन्मलेल्या संकरित वासरांची / म्हशीच्या सुधारीत पारड्यांची १०० टक्के पडताळणी नजीकच्या पशुवैद्यकीय संस्थेवरील अधिकारी / कर्मचारी यांनी करावी व त्यांनी तसे प्रमाणित केल्या नंतर प्रती वासरू निर्मितीसाठीची देय रक्कम संबंधित स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थेस अदा करण्यात यावी.

१२. जन्मलेल्या वासरांचा १००% पडताळणीसह अहवाल जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त यांनी प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त यांचे मार्फत आयुक्त पशुसंवर्धन यांना सादर करावा व आयुक्त यांच्या अहवालानुसार व मागणी प्रमाणे महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ यांनी धनादेशाद्वारे रक्कम आयुक्त पशुसंवर्धन यांचेमार्फत स्वयंसेवी/ सेवाभावी संस्थांना अदा करण्यात यावी.

१३. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांकडून करण्यात आलेल्या कृत्रीम रेतनाची नोंद नजिकच्या पशुवैद्यकीय संस्थेकडे १ महिन्याच्या आंत करावी. अशा कृत्रिम रेतना नंतर जन्मलेल्या वासरांसाठी देय रक्कम मिळण्यासाठीचा दावा सोबतच्या परिशिष्ट अ या विहित नमुण्यात करावा व तो नजिकच्या पशुसंवर्धन विभागाच्या संस्थेतील अधिका-यांनी पडताळणी करावा. सदर दाव्यावर जन्मलेल्या वासराचे त्याच्या मालका सोबत छायाचित्र असणे बंधन कारक आहे. केलेल्या कृत्रिम रेतनाचा व त्या पासून जन्मलेल्या वासरासाठी दयावयाची रक्कम मागणी केल्या नंतर ३० दिवासांच्या आंत त्यांनी केलेल्या कामाची पडताळणी नजिकच्या पशुवैद्यकीय संस्थानी / विस्तार अधिका-यांनी करून त्यांना देय असलेली रक्कम देण्यासाठी जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांचेकडे अहवाल सादर करण्यात यावा.

१४. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांनी स्थापन केलेल्या कृत्रिम रेतन केंद्रावर झालेला कृत्रिम रेतनाचा व जन्मलेल्या वासरांचा केंद्रनिहाय डाटा आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी दिलेल्या विहित नमुन्यात ऑनलाईन ठेवणे बंधनकारक राहिल.

१५. या कार्यक्रमातील कृत्रिम रेतनाचे अभिलेख, कृत्रिम रेतना नंतर वासराचा जन्म, जन्मलेल्या वासराची सदयस्थिती इत्यादीची ३ वर्षा पर्यंत नोंद ठेवण्यासाठी आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी संगणक प्रणाली तयार करावी व ही प्रणाली स्वयंसेवी संस्थाद्वारे, पशुवैद्यक पदवि / पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगारामार्फत तसेच पशुसंवर्धन विभागातील संस्था मार्फत केल्या जाणा-या कृत्रिम रेतन कार्यासाठी सारखीच असावी.

१६. या योजनेत निवड केलेल्या स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थेचे एकूणच कामकाज समाधानकारक नसल्याचे आढळून आल्यास आयुक्त पशुसंवर्धन हे त्यांची या कार्यक्रमांतर्गत केलेली निवड शासन मान्यतेने तात्काळ संपूष्टात आणतील.

१७. जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त, जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी व पशुधन विकास अधिकारी, जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र यांच्या समितीने जिल्ह्यातील कार्यरत पशुवैद्यकीय संस्थांसाठी १००० पैदासक्षम गाई म्हशींच्या संख्येच्या मर्यादेत गावांचे कृत्रिम रेतन कार्यासाठी कार्यक्षेत्र निश्चित करावेत. इतर गावात कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा उपलब्ध करण्यासाठी प्रजननक्षम गाई / म्हशींच्या संख्येनुसार स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांच्या आणि सेवादातांच्या कृत्रिम रेतन केंद्राच्या मुख्यालयाचे ठिकाण व त्याचे कार्यक्षेत्र निश्चित करावे

व त्यास आयुक्त पशुसंवर्धन यांची मान्यता घेवून सदर केंद्रे कार्यान्वित करण्यात यावीत. असे करत असताना स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थे मार्फत विविध योजनेद्वारे सद्या चालू असलेली केंद्रे वगळण्यात यावीत. १८. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांनी केलेल्या कृत्रिम रेतन कार्याची तसेच कृत्रिम रेतनानंतर जन्मलेल्या वासरांची रॅन्डम पद्धतीने १० टक्के पडताळणी करण्यात यावी. सदरची पडताळणी जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी / जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त / प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त यांनी त्यांच्या दौ-याच्या वेळी करावी. पडताळणीचा अहवाल प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त यांनी दरमहा आयुक्त पशुसंवर्धन यांच्याकडे सादर करावा. त्याचप्रमाणे हा अहवाल आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी ऑनलाईन उपलब्ध होईल असे पहावे.

१९. स्वयंसेवी / सेवाभावी संस्थांनी स्थापन केलेली कृत्रिम रेतन केंद्रे ही ज्या गावात सद्यस्थितीत दूध संकलन मार्ग कार्यान्वित नाही अशा ठिकाणी त्याच प्रमाणे दूध संकलन मार्गावरील असावी.

२०. संदर्भित शासन निर्णय दि. २० जून २००९ अन्वये गठित केलेल्या राज्य संनियंत्रण समिती व जिल्हास्तरीय संनियंत्रण समिती द्वारे सदर योजनेचे संनियंत्रण करण्यात यावे.

२१. या योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी व योजनेचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी आवश्यक त्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी सर्व क्षेत्रिय अधिकाऱ्यांना तात्काळ निर्गमित कराव्यात.

२२. हा कार्यक्रम प्रभावीपणे राबविणेसाठी कार्यक्षेत्रामधील बेरड वळुंचे खच्चीकरण करण्यासाठी जवळच्या पशुवैद्यकीय संस्थेमार्फत विशेष कार्य मोहिमांचे आयोजन करण्यात यावे.

२३. सदर योजना राबविताना आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, अकोला यांनी योजनेची अंमलबजावणी / संनियंत्रण आणि मूल्यमापन करणे याबाबत आवश्यक तो समन्वय आयुक्त(कृषि), महाराष्ट्र राज्य व महाराष्ट्र राज्य छोट्या शेतक-यांचा कृषि व्यापार संघ, पुणे यांच्याशी ठेवावा.

२४. या योजने अंतर्गत उपलब्ध होणारा निधी तात्काळ उपयोगात आणावा.

२५. सदर निधी उपयोगात आणताना राज्यस्तरीय प्रकल्प मंजूरी समितीच्या बैठकीतील निर्णय व या योजने संबंधीच्या केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनानुसार खर्च करावा.

२६. या योजने अंतर्गत उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या निधीच्या विनियोगा बाबतचे विहीत नमुन्यातील उपयोगिता प्रमाणपत्र शासनास सादर करावे.

२७. या योजनेच्या कालावधीत तसेच योजना कालावधी संपल्यानंतर योजनेचे मूल्यमापन करण्यासाठी खालील प्रमाणे मूल्यमापन समितीचे गठन करण्यात येत आहे. सदर समितीने वेळोवेळी शासनास मूल्यमापन अहवाल सादर करावा.

२८. कृत्रिम रेतन कार्याच्या नोंदीसाठी शेतक-यांना/पशुपालकांना अ. आय. कार्ड देण्यात यावेत.

मूल्यमापन समिती

१)	अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन, आयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालय पुणे	अध्यक्ष
२)	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ अकोला	सदस्य
३)	सहआयुक्त पशुसंवर्धन (मुख्यालय) आयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालय पुणे	सदस्य
४)	प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त अमरावती विभाग, अमरावती	सदस्य
५)	जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त परभणी	सदस्य
६)	जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद ठाणे	सदस्य
७)	पशुसंवर्धन उपायुक्त (नियोजन व अंदाज)	सदस्य सचिव

तसेच या योजनेचे मूल्यमापन नॅबकॉन, ॲग्रीकल्चर फायनान्स कार्पोरेशन इ. बाह्यसेवी संस्थामार्फत सुध्दा करण्यात यावे व या संस्थेने केलेला मूल्यमापन अहवाल आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी त्यांचे अभिप्रायासह शासनास सादर करण्यात यावा.

सदरचा शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक १८६/१४३१, दि.१७/०२/२०१० तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक १५६/२०१०/व्यय-२, दि.२६/०३/२०१० अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१००८१२१९३६२१००१ आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सही/-

(प्रणाली चिटणीस)

उपसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत माहिती व योग्य त्या कार्यवाहीस्तव-

मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव

मा. मंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव

मा. राज्यमंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव

अवर सचिव, मा. मुख्य सचिव यांचे कार्यालय

प्रधान सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२

प्रधान सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२

प्रधान सचिव, (कृषि व फलोत्पादन), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई

आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य पुणे, (५ प्रती)

आयुक्त कृषि, महाराष्ट्र राज्य पुणे

आयुक्त दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

उपसचिव (राकृवियो) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई

जिल्हाधिकारी, सर्व

मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, सर्व

अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य पुणे,

मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, अकोला,

उप सचिव (दुग्धव्यवसाय) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई

प्रादेशिक दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी, सर्व विभाग,

जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त, सर्व

विभागीय व्यवस्थापक, गोठीत रेत प्रयोगशाळा, पुणे / नागपूर / औरंगाबाद (हर्सुल)

अधिक्षक कृषि अधिकारी, सर्व

जिल्हा दुग्धव्यवसाय अधिकारी,

जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद, सर्व

बाएफ डेव्हलपमेंट रिसर्च फाऊंडेशन, सेंट्रल रिसर्च स्टेशन, ऊरूळीकांचन, जि.पुणे-४१२२०२.

जे.के.ट्रस्ट, पोखरण रोड क्र.१, जे.के.ग्राम, ठाणे.

पशुधन विकास अधिकारी, जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र सर्व

कार्यासन अधिकारी, पदुम-१/ पदुम-३ / पदुम-१६, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई

निवड नस्ती.

परिशिष्ट - अ

Rashtriya Krishi Vikas Yojana – Strengthening of A.I. Delivery System

Proforma for Calf Born Certificate

I, the undersigned ..... (Name of the A.I. worker) i/c of the A.I. Centre .....(Name of the village), Taluka..... Dist..... do hereby certify that, I have personally verified the birth of the crossbred/upgraded male/female buffalo calf, which has been born out of the Artificial Insemination carried out by me. The details are as mentioned below.

- a) Name of the owner of the cow/buffalo .....
- b) Address of the owner .....
- c) Details of Artificial Insemination performed on the cow/buffalo under reference

(Details of semen used of the sire i.e.
bull no. blood level etc.)

I st A.I. (date)

II nd A.I. (date)

III rd A.I. (date)

- a. Date of birth of the crossbred/upgraded buffalo calf .....
- b. Sex of the crossbred/upgraded buffalo calf (male/female)
- c. Tag No. of the ear tag affixed .....
- d. Photograph of the calf along with the owner (attached)

Date.....

Place.....

Sd/-

(Name of the A.I. Owner)

Verification

I the undersigned, ...(Name & designation of technical officer/servant of A.H. Dept.) certify that, I have personally visited the house/farm of the owner on date ..... whose details are mentioned above. I have also verified the crossbred/upgraded buffalo calf, whose description is shown as above. To the best of my knowledge and experience, the said crossbred/upgraded buffalo calf is found to be the result of the A.I. performed by ..... (Name of A.I. worker)..... of the ..... A.I. centre, Taluka ..... Dist.....

Date.....

Place.....

Sd/-

(Name & designation of technical
officer/servant of A.H. Dept.)
(official stamp/seal)